

MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC KỸ NĂNG GIAO TIẾP CHO HỌC SINH Ở TRƯỜNG TIỂU HỌC

Phạm Thị Thanh Trúc
Học viên Cao học, Trường Đại học Trà Vinh

Tóm tắt: Từ kết quả nghiên cứu; bài viết trình bày một số vấn đề lý luận về quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh ở trường tiểu học. Đây là cơ sở quan trọng để tiếp tục nghiên cứu thực trạng và đề xuất biện pháp quản lý cụ thể ở 1 trường tiểu học cụ thể

Từ khóa: giáo dục kỹ năng giao tiếp, học sinh tiểu học.

SOME THEORETICAL ISSUES ON MANAGEMENT OF COMMUNICATION SKILLS EDUCATION ACTIVITIES FOR STUDENTS AT PRIMARY SCHOOL

Pham Thi Thanh Truc
Master's student, Tra Vinh University

Abstract: From the research results; the article presents some theoretical issues on management of communication skills education activities for students at primary schools. This is an important basis for continuing to study the current situation and propose specific management measures at a specific primary school

Keywords: communication skills education, primary school students.

Nhận bài: 16/07/2025

Phản biện: 15/08/2025

Duyệt đăng: 20/08/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục theo Nghị quyết số 29-NQ/TW (2013) và Kết luận số 91-KL/TW (2024), giáo dục hiện nay không chỉ truyền đạt kiến thức mà còn hướng tới phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học. Trong đó, kỹ năng giao tiếp được xem là năng lực cốt lõi, giúp học sinh hình thành tư duy, phát triển nhân cách, xây dựng quan hệ xã hội và thích ứng hiệu quả với môi trường sống.

Ở bậc tiểu học, kỹ năng giao tiếp có ý nghĩa đặc biệt, góp phần hình thành sự tự tin, năng lực hợp tác, chia sẻ và giải quyết vấn đề – những kỹ năng sống thiết yếu trong thế kỷ 21. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều học sinh tiểu học còn hạn chế trong diễn đạt, thiếu tự tin và ngại giao tiếp, một phần do thiếu cơ hội rèn luyện, định hướng giáo dục chưa bài bản và sự phối hợp chưa đồng bộ giữa nhà trường, gia đình và xã hội. Đặc biệt, học sinh đô thị, nhất là con em công nhân, còn chịu ảnh hưởng tiêu cực của môi trường sống và thiết bị điện tử, làm giảm khả năng tương tác trực tiếp.

Trong khi đó, công tác quản lý giáo dục kỹ năng giao tiếp ở trường tiểu học chưa được chú trọng đúng mức, triển khai rời rạc, thiếu đồng bộ, tài liệu và hướng dẫn còn hạn chế. Do vậy, việc nghiên cứu quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học là cần thiết, làm cơ sở cho khảo sát thực tiễn và đề xuất biện pháp quản lý hiệu quả.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Giáo dục kỹ năng giao tiếp học sinh ở trường tiểu học

Khái niệm kỹ năng giao tiếp được hiểu một cách có tính khái quát hơn như: Kỹ năng giao tiếp là khả năng vận dụng hiệu quả các tri thức và kinh nghiệm về quá trình giao tiếp, sử dụng các phương tiện ngôn ngữ và phi ngôn ngữ để định hướng, điều chỉnh và điều khiển quá trình giao tiếp đạt tới mục đích nhất định. Kỹ năng giao tiếp là khả năng nhận biết nhanh chóng những biểu hiện bên ngoài và đoán biết diễn biến tâm lý bên trong của đối tượng giao tiếp, đồng thời biết sử dụng phương tiện ngôn ngữ, phi ngôn ngữ, biết cách định hướng để điều khiển, điều chỉnh quá trình giao tiếp đạt hiệu quả. Kỹ năng giao tiếp là khả năng sử dụng phương tiện ngôn ngữ nói hoặc ngôn ngữ cơ thể để diễn đạt những suy nghĩ, ý kiến, cảm nhận của cá nhân một cách rõ ràng và thuyết phục; đồng thời thúc đẩy được giao tiếp hai chiều. Kỹ năng giao tiếp còn là tập hợp các năng lực dùng ngôn ngữ và phi ngôn ngữ (biểu cảm, cử chỉ...) để trao đổi thông tin, phát huy hiệu quả tương tác xã hội, đồng thời hình thành và duy trì các mối quan hệ tích cực.

Theo đó, giáo dục kỹ năng giao tiếp là giáo dục kỹ năng nhận biết nhanh chóng những biểu hiện bên ngoài để đoán biết diễn biến tâm lý bên trong của đối tượng giao tiếp đồng thời nắm bắt được cách sử dụng những phương tiện ngôn ngữ, phi ngôn ngữ để tương tác với người khác. Việc

giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS cần được tổ chức một cách có chủ đích và kế hoạch, do người giáo dục thiết kế và tổ chức thông qua các phương pháp phù hợp. Mục tiêu là giúp HS phát triển kỹ năng giao tiếp trong các tình huống khác nhau theo đặc điểm phát triển của độ tuổi và đồng thời đáp ứng mục tiêu giáo dục toàn diện của giáo dục phổ thông.

2.2. Lý luận về quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học

Việc quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tại các nhà trường phổ thông là sự can thiệp có kế hoạch theo các chức năng quản lý và định hướng từ phía người quản lý nhà trường là chủ thể quản lý, nhằm đạt được mục tiêu giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học. Hay nói khác đi quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học được hiểu là hệ thống các tác động có kế hoạch, có tổ chức, chỉ đạo và đánh giá kiểm tra của người Hiệu trưởng nhằm thúc đẩy các hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS đạt mục tiêu giáo dục của cấp học đề ra đã đề ra.

2.2.1. Những đặc điểm tâm sinh lý của học sinh tiểu học

“Cấp tiểu học có 5 lớp từ lớp 1 đến lớp 5, dành cho trẻ từ 6 đến 11 tuổi (Đối với một số trẻ em không có điều kiện bình thường để đi học đúng tuổi có thể muộn hơn 1 - 2 năm. Nghĩa là HS tiểu học có thể có trẻ em ở tuổi 12 – 13 hoặc trường hợp đặc biệt có thể học sớm hơn 1 tuổi). HS đầu cấp tiểu học là HS từ 6 tuổi đến 8 tuổi; học từ lớp 1 đến lớp 3. Tuổi của HS vào lớp 1 là 6 tuổi. HS tiểu học là lứa tuổi hồn nhiên đang hình thành và phát triển nhân cách đến trường học tập là một bước ngoặt thực sự quan trọng có ý nghĩa lớn lao trong cuộc đời của các em.. Vì vậy trong hoạt động giáo dục cần phải tính đến đặc điểm lứa tuổi. Tác dụng phát triển của dạy học phụ thuộc vào mức độ tương thích của nó với các đặc điểm tâm lý lứa tuổi của HS. Từ các kết quả nghiên cứu của nhiều tác giả cho thấy: HS tiểu học có những đặc điểm tâm lý cơ bản sau đây:”

“Về nhận thức”

“HS tiểu học rất giàu cảm xúc. Cảm xúc của các em không chỉ chi phối trong quan hệ đời sống hàng ngày mà còn biểu hiện trong quá trình học

tập. Các em tiếp thu kiến thức không chỉ bằng lý trí mà còn dựa nhiều vào cảm tính và thẩm đượm màu sắc tình cảm..

“Về tri giác”

“HS tiểu học tri giác mang tính chung chung, đại thể, ít đi sâu vào chi tiết, vào bản chất sự vật và mang tính không chủ định. Các em thích quan sát những gì có màu sắc sặc sỡ, sinh động đập vào mắt. HS thường quên mục đích quan sát. Ở lớp cuối cấp tiểu học, HS từng bước biết tri giác vào bản chất sự vật, biết phân tích, suy luận, nhận xét, phán đoán mỗi khi quan sát sự vật, hiện tượng. Sau khi tri giác riêng lẻ, các em đã có năng lực tổng hợp các chi tiết đó lại.”

“Về khả năng chú ý”

“Sự tập trung chú ý, độ bền vững của chú ý phụ thuộc vào đối tượng vật thể cần chú ý của HS. Cùng một lúc các em chưa chú ý bao quát hết đặc điểm của đối tượng, hoặc nhiều đối tượng.”

“Về trí nhớ”

“HS tiểu học có khả năng nhớ thuộc lòng rất tốt, kể cả những điều chưa hiểu biết tận tường. Khả năng ghi nhớ tăng dần. Tuy nhiên khả năng ghi nhớ của HS tiểu học có khuynh hướng học thuộc lòng một cách máy móc, học vẹt nhưng chưa áp dụng vào thực tế hiệu quả.”

“Về tưởng tượng”

“Đối với lớp 1, 2, 3, hình ảnh của tưởng tượng còn đơn giản, chưa bền vững. Nhưng đối với lớp 4, 5 thì càng bền vững hơn và gần với thực tế hơn. Đặc biệt, lúc này các em đã bắt đầu có khả năng tưởng tượng dựa trên tri giác đã có từ trước và dựa trên ngôn ngữ kết hợp với khả năng so sánh, phân tích và tổng hợp của mình, các em có thể không tạo được biểu tượng kí ức mà còn tạo được những biểu tượng mang tính sáng tạo, tổng hợp những đặc điểm mà em cho rằng là ẩn tượng nhất trong suy nghĩ của mình.”

“Về tư duy và sự phát triển tư duy”

“Tư duy là quá trình nhận thức quan trọng nhất, là cốt lõi của hoạt động nhận thức, tư duy của các em còn mang tính hình thức, cụ thể của đối tượng, qua các thao tác cụ thể theo kiểu quy nạp. Lứa tuổi tiểu học là giai đoạn phát triển tư duy cụ thể. HS tiểu học bước đầu có khả năng thực hiện việc phân tích, tổng hợp, trừu tượng hóa, khái quát hóa và những hình thức đơn giản của suy luận, phán đoán.

2.2.2. Nội dung, hình thức và phương pháp giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học

Giáo dục kỹ năng giao tiếp (KNGT) cho học sinh tiểu học mang tính toàn diện, đa dạng và có mối quan hệ hỗ trợ lẫn nhau, giúp các em phát triển năng lực giao tiếp hiệu quả trong học tập và đời sống. Nội dung giáo dục tập trung vào bốn kỹ năng cơ bản: (1) lắng nghe tích cực – biết lắng nghe chủ động và phản hồi phù hợp; (2) trình bày tự tin – sử dụng ngôn từ, âm lượng và kết hợp yếu tố phi ngôn ngữ; (3) phản hồi – biết đưa ra và tiếp nhận phản hồi tích cực; (4) giải quyết xung đột – rèn luyện kiểm soát cảm xúc, thương lượng và xử lý vấn đề.

Hình thức giáo dục KNGT cho học sinh tiểu học phong phú, gồm: hoạt động học tập gắn với đời sống hằng ngày, dự án nhóm giúp tăng khả năng hợp tác, trò chơi và đóng vai rèn luyện khả năng xử lý tình huống, cùng các hoạt động chuyên đề, lễ hội, tham quan, trải nghiệm nhằm mở rộng quan hệ xã hội và nâng cao kỹ năng giao tiếp thực tiễn. Mỗi hình thức có ưu thế riêng, đòi hỏi sự kết hợp thường xuyên, có kế hoạch và sự đồng hành của giáo viên, phụ huynh để khuyến khích học sinh phát huy năng lực, ứng xử tích cực và tự tin.

Phương pháp giáo dục KNGT cho học sinh tiểu học là sự tổng hợp các phương pháp dạy học trong Chương trình GDPT 2018, gồm: (1) phương pháp trực quan; (2) phương pháp giao tiếp bằng lời nói; (3) phương pháp thực hành, trải nghiệm; (4) phương pháp phi ngôn ngữ thông qua hành vi, cử chỉ. Việc vận dụng linh hoạt các phương pháp này vào học tập, vui chơi, lao động và hoạt động xã hội sẽ giúp học sinh hình thành và phát triển kỹ năng giao tiếp toàn diện, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay.

2.2.3. Xây dựng kế hoạch giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học

Lập kế hoạch là dự kiến trước những công việc cần phải làm, thời gian phải thực hiện, nguồn lực có thể huy động và kết quả cần đạt được. Bản chất của kế hoạch là chương trình hành động đã được sắp xếp theo một logic hợp lý. Lập kế hoạch có ý nghĩa quan trọng đối với hoạt động quản lý, là một biện pháp chỉ đạo chủ yếu giúp cán bộ quản lý hình dung rõ ràng, đầy đủ mọi công việc cần phải làm để chủ động điều hành.

Trong hoạt động quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học thì việc lập kế hoạch là thiết kế các bước đi trong hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học để đạt được mục tiêu hình thành và giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học qua việc sử dụng các hành động, các nguồn lực đã có và khai thác môi trường ở trong và ngoài trường.

Kế hoạch giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học cần được xây dựng dựa trên thực tiễn của nhà trường và địa phương; đồng thời phải phù hợp với nhiệm vụ trọng tâm của năm học do Bộ GD&ĐT ban hành. Việc quản lý quá trình xây dựng kế hoạch cho các hoạt động hàng tuần, hàng tháng và hàng năm phải bao gồm nội dung chi tiết, hình thức tổ chức phù hợp với thời gian và điều kiện thực hiện. Quản lý triển khai kế hoạch phải đảm bảo thực hiện đầy đủ các chương trình hoạt động bắt buộc và tự chọn. Đồng thời, việc kiểm tra, đánh giá chất lượng cũng cần được quản lý chặt chẽ, cùng với việc phối hợp giữa các lực lượng giáo dục trong và ngoài nhà trường.

Điều chỉnh kế hoạch cần được thực hiện phù hợp thường xuyên;

Phân công nhiệm vụ cho giáo viên chủ nhiệm và các giáo viên bộ môn xây dựng lồng ghép kế hoạch giáo dục và giảng dạy:

Thường xuyên kiểm tra, đánh giá để rút kinh nghiệm và điều chỉnh kịp thời.

2.2.4. Tổ chức lực lượng tham gia giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học

Tổ chức huy động các lực lượng trong, ngoài nhà trường tham gia giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học. Trong đó, Hiệu trưởng là chủ thể, quản lý chung; các phó hiệu trưởng quản lý các tiểu ban, các bộ phận; GV chủ nhiệm, GV tổng phụ trách đội, GV bộ môn...

Thành lập ban chỉ đạo giáo dục kỹ năng sống cho HS tiểu học trong đó có nhiệm vụ giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS

Thành lập bộ phận nhân sự riêng có nhiệm vụ giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học

Xác định các bộ phận trong trường tham gia giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học ở các khối lớp.

Ban hành các quy định về nhiệm vụ, quyền hạn ban chỉ đạo, của các bộ phận, các lực lượng,

các cá nhân tham gia giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học. Ban chỉ đạo sẽ có nhiệm vụ xây dựng hệ thống văn bản quy định về chức năng và nhiệm vụ của mình, đồng thời thiết lập quy chế hoạt động cụ thể. Trong quá trình tổ chức, cần đảm bảo một cách chặt chẽ, khoa học để các thành viên trong nhà trường, từ cán bộ quản lý đến GV, đóng góp hiệu quả nhất vào giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học.

2.2.5. Chỉ đạo giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh ở trường tiểu học

Chỉ đạo giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS ở trường tiểu học là những hành động xác lập quyền chỉ huy và sự can thiệp của người lãnh đạo trong toàn bộ quá trình quản lý. Chỉ đạo là triển khai thực hiện kế hoạch, là điều hành mọi công việc nhằm đảm bảo cho mọi hoạt động của nhà trường vận hành thuận lợi, diễn ra có kỷ cương và trật tự. Với ý nghĩa đó, chỉ đạo là quá trình sử dụng quyền lực quản lý để tác động đến các đối tượng quản lý một cách có chủ đích nhằm phát huy hết tiềm năng của họ hướng vào mục tiêu chung của hệ thống, ứng biến kế hoạch thành hiện thực.

Theo đó, chỉ đạo giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học ở trường là quá trình mà hiệu trưởng điều hành, điều khiển, tổ chức hoạt động, động viên các lực lượng tham gia hoạt động này nhằm thực hiện nhiệm vụ được phân công, đạt được mục tiêu hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học, hình thành được các KNGT cần thiết cho HS. Nội dung chỉ đạo của hiệu trưởng bao gồm:

Hiệu trưởng ra các quyết định triển khai thực hiện kế hoạch giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học

Chỉ đạo theo dõi, đôn đốc, động viên, thúc đẩy, điều chỉnh việc thực hiện kế hoạch đã đề ra.

Chỉ đạo trao đổi, rút kinh nghiệm. Xử lý kịp thời, hiệu quả các tình huống trong quá trình thực hiện kế hoạch.

Trên cơ sở của kế hoạch chung về giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học toàn trường theo từng năm học, BGH tổ chức triển khai, hướng dẫn cho các lực lượng GD biết và hiểu để tạo điều kiện thực hiện tốt kế hoạch Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học đang theo học tại nhà trường.

2.2.6. Kiểm tra, đánh giá kết quả hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh ở trường tiểu học

Kiểm tra Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học ở trường bao gồm từ việc xác định các tiêu chí thực hiện hoạt động GD KNGT, đánh giá việc thực hiện và điều chỉnh các sai lệch nhằm làm cho toàn bộ kế hoạch đạt mục tiêu đã định. Kiểm tra bao gồm các nhiệm vụ chủ yếu như sau:

Kiểm tra đánh giá hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học là chức năng của quản lý; đây là nội dung cơ bản và quan trọng của quản lý nói chung và quản lý hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học nói riêng, nhằm uốn nắn, điều chỉnh kịp thời nội dung phương pháp, hình thức Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học phù hợp, đúng hướng. Kiểm tra việc thực hiện kế hoạch hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học của hiệu trưởng gồm các hoạt động sau:

Xác định các mục đích, nội dung đánh giá hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học gồm:

Kiểm tra đánh giá GV trong quá trình tổ chức, thực hiện hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học;

Kiểm tra việc thực hiện kế hoạch hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học thông qua các hoạt động;

Kiểm tra việc phối hợp giữa các lực lượng GD trong hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học;

Xây dựng và phổ biến các tiêu chí kiểm tra, đánh giá; hướng dẫn, giải thích, trao đổi với GV về các tiêu chí đánh giá. Phổ biến các tiêu chí đánh giá các lực lượng GD trong các hoạt động dạy học KNGT, các hoạt động GD có lồng ghép nội dung GD KNGT. Sử dụng kết quả kiểm tra hoạt động Giáo dục kỹ năng giao tiếp cho HS tiểu học để đánh giá cán bộ GV trong trường.

III. KẾT LUẬN

Trong bối cảnh chuyển dịch mô hình giáo dục phổ thông theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất người học, việc hình thành và phát triển kỹ năng giao tiếp cho học sinh tiểu học trở thành một yêu cầu cốt lõi. Kỹ năng giao tiếp không chỉ là một năng lực tự thân mà còn là thành phần quan trọng trong cấu trúc năng lực chung, có mối liên

hệ mật thiết với các kỹ năng sống, phẩm chất đạo đức, năng lực hợp tác và tự chủ của học sinh, qua đó góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện.

Việc quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp tại Trường Tiểu học được thiết kế như một hệ thống đồng bộ, từ xây dựng kế hoạch, tổ chức thực hiện, chỉ đạo đến kiểm tra và đánh giá, nhằm tối ưu hóa quá trình hình thành và phát triển năng lực giao tiếp cho học sinh, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục phổ thông. Trong cuộc sống, hoạt động và giao tiếp có quan hệ qua lại với nhau. Giao tiếp là điều kiện của một hoạt động. Hoạt động là

điều kiện thực hiện mối quan hệ giữa con người với con người. Diễn hình là giao tiếp phi ngôn ngữ, các hành động, cử chỉ, điệu bộ là điều kiện thực hiện việc trao đổi thông tin, cảm xúc. Thông thường, giao tiếp trải qua ba trạng thái: Trao đổi thông tin; tác động và ảnh hưởng lẫn nhau và hiểu biết lẫn nhau. Từ một số vấn đề lý luận về quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng giao tiếp cho học sinh ở trường tiểu học nêu trên là cơ sở quan trọng để tiếp tục nghiên cứu thực trạng và đề xuất biện pháp quản lý cụ thể ở 1 trường tiểu học cụ thể ở bài viết tiếp theo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Luật số 43/2019/QH14 của Quốc hội: Luật Giáo dục 2019
2. Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013 Hội nghị trung ương 8 khóa XI Ban chấp hành trung ương (2013) về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo...
3. Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Chương trình giáo dục phổ thông
4. Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2020). Thông tư 28/2020/TT-BGDĐT ngày 4/9/2020, Ban hành Điều lệ trường tiểu học.
5. Công văn số 5636/BGDĐT-GDTrH ngày 10/10/2023 của Bộ Giáo dục và Đào tạo Xây dựng kế hoạch dạy học các môn học Khoa học tự nhiên, Lịch sử và Địa lí, Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp.